

נר ליואל

סיפור לפרשת השבוע

לע"נ יואל בן ברוך

גליון 35 פרשת כי תשא תשפ"ו

לתרומות הנצחות והקדשות ולקבלת העלון בדוא"ל יש לפנות ל - nerleyoel@gmail.com

מחני נא – ברית של חיים

לישראל יהפוך לקשר של תנאים, של תחליפים, של שליטה, אזי גם התורה תאבד את משמעותה. מפני שהתורה איננה מוצבת כמערכת העומדת מעל העם, באופן של שולט ונשלט, אלא כברית שניתנה לעם חי. וכשם שאסור לבני ישראל להמיר את השליטה ולנהל אותה, כך גם לא יתכן שתהיה התורה באופן של שליטה כלל, אלא כקשר עמוק של ברית.

רש"י, בשם חז"ל, מחדד זאת עוד יותר. "מחני נא", אפילו מן התורה כולה. משה מוכן להיעלם מכל התורה כולה, הוא מוכן להאבד מן הספור אם הסיפור עצמו נשבר. אין זו ענווה בלבד, אלא הבנה עמוקה, כי תורה שאין לה עם איננה עומדת לעצמה. ואם יאבד העם יתבטל כל הקשר וכל המנהיגות וגם מקומו של משה עצמו יפקד ממנו.

כעת, לאחר שהבנו את תחינתו של משה, תתברר לנו גם התשובה שהשיב לו בורא העולם. הקב"ה, חרף בקשתו של משה, איננו מוחק אותו מספרו, אלא מגלה את י"ג מידות הרחמים. לא כפתרון זמני, אלא כהנהגה קבועה. הרמב"ן מדגיש שזו הדרך שבה הברית יכולה להמשיך להתקיים גם לאחר כישלון. נוצר כאן דבר חדש: לא קשר של שלמות מתמדת, אלא קשר של תיקון – קשר שיוכל להתקיים גם לאחר שעם ישראל חוטאים.

למעשה, זו היא נקודת העומק של פרשת כי תשא. חטא העגל איננו רק סיפור על נפילה, ומאורע שלילי, אלא גם בירור. מתברר שהקשר בין הקב"ה לישראל איננו תלוי בהצלחה מתמדת, אלא בנאמנות. לא קשר של מלאכים, אלא של בני אדם. כאלה שיכולים ליפול, לשוב, ובכל זאת להישאר בתוך הברית!

מטעם זה משה איננו מציל את העם למרות החטא, אלא מגלה מהי משמעותו של עם ה'. עם שיכול להישבר ועדיין להישאר עם. ותורה שניתנה לעם כזה איננה תורה של שלמות מדומה, אלא תורה של אחריות והמשכיות.

בפרשתנו מתואר אחד המשברים הגדולים שבכל העולם היהודי כולו, הלא הוא חטא העגל. בתוך המשבר הזה מביאה התורה את דבריו החריפים של משה "ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת".

אין זו תפילה רגילה ואין זו בקשת סליחה גרידא. משה איננו אומר "סלח להם", אלא מציב עמדה עקרונית. אם אין מחילה לעם, אין גם אותי. והדבר טעון ביאור. וכי ייתכן שמשה מוכן לוותר על מקומו בתורה, על עצם קיומו הרוחני, בעבור עם שחטא חטא כה חמור?

הרמב"ן עומד כאן על נקודה יסודית. כי משה איננו מדבר כיחיד, אלא כמייצג את כלל הברית של עם ישראל עם בורא העולם. כלומר, עם ישראל איננו אוסף של פרטים, אלא מציאות אחת שלמה שנקשרה לבורא העולם כגוף אחד וכמקשה אחת. ומשום כך, אילו התבטלה חלילה הברית, גם למנהיג לא הייתה כל משמעות – במונחים של הברית.

לאור דברי הרמב"ן, יתפרשו דבריו של משה בפנים חדשות, כי אינם הבעת הקרבה אישית דרמטית, אלא קביעה פשוטה, שאליבא דאמת כך הוא המצב הנתון, שאם יאבד עם ישראל תתבטל הברית כולה גם אצל משה, כיון שגם חלקו בברית אינו אלא מפני שהוא יושב 'בתוך עמו', ואף כל מנהיגותו תתבטל ממנו בהכרח, מפני שמנהיג שאין לו עם איננו מנהיג כלל.

אך יש כאן עומק נוסף, עליו נעמוד על פי מה שביאר המהר"ל בעיקרו של חטא העגל, כי איננו רק חטא של עבודה זרה, אלא ניסיון להחליף קשר חי בקשר נשלט. כלומר, עם ישראל ביקש אז אלוהות שניתן להחזיק בה, לנהל אותה, ולשלוט בה. כל זאת להיפך מכל מה שהנחיל משה - קשר שאיננו ניתן לאחיזה, וברית חיה שאין לה תחליף מוחשי. מעתה, יתקבל אור נוסף בדבריו של משה, שלא באה תגובתו כיוכח על חומרת החטא, אלא כהצבת גבול עקרוני. אם הקשר בין הקב"ה

סיפור לפרשת השבוע הפקודה האחרונה של הכרית

היה זה נפתלי, בחור חמד מרחוב אבני נזר שבמודיעין עילית. אין נפש באזור שלא אוהבת אותו. פניו תמיד מאירות בסבר פנים יפות, חיוכו כן, וליבו פתוח לכל אדם. לא הייתה בו מעולם טיפת עצלות. אם צריך לסחוב ארגזים עבור אלמנה, לערוך קניות לשכן חולה, או להישאר עד כל הלילה כדי לעזור לחבר להתכונן למבחן – נפתלי יהיה הראשון להתייצב. מרצו בלתי נדלה, ובכונתו לעזור נעשתה לשם דבר.

אך לנפתלי היה אויב אחד, מר ונמהר, יריב עקשן שארבו לו מדי בוקר. שמו היה "השינה". לא הייתה זו עצלות רגילה, חלילה. הייתה זו אהבה. אהבה עמוקה, למתיקות הדביקה של הכרית, לחמימות העוטפת של השמיכה. עבור נפתלי, השינה לא הייתה צורך פיזיולוגי, היא הייתה חוויה, עולם ומלואו של שלוה וערבות. המעבר מהעולם הזה אל המציאות הקרה של הבוקר היה עבורו קריעת ים סוף יומיומית. כבר מילדותו, ליוותה אותו הנטייה הזו כצל. הוא זכר היטב את אותו בוקר בביתה ג', יום הטיול השנתי. כל הלילה לא עצם עין מרוב התרגשות, אך כשהגיע הבוקר, נפלה עליו תרדמה כה עמוקה, עד

"...זהו, רבותי, עומק הקורבן של שבט לוי!" קולו של נפתלי רטט קלות, מהדהד באולם הצנוע של בית הכנסת 'קמ"ח' ברחוב משך חכמה. ריח קוגל ירושלמי ודג מלוח עדיין ריחף באוויר, מתערבב בריח המתוק של שמחה של מצווה. "ההקרבה שלהם לא הייתה בשור או באיל. ההקרבה הייתה בידיים שלהם! לעשות מעשה שנפשם התקשתה לעשותו, מעשה שהלך נגד כל רגש טבעי של אחווה ורחמים, וכל זאת משום שכך הייתה פקודת מלך מלכי המלכים! 'מלאו ידכם היום לה', לאו דווקא בשמחה, לאו דווקא בהתלהבות, אלא במילוי יד, כחייל המצייט לפקודה. הם הוכיחו שהרגש, אפילו הרגש הכי קדוש של אהבת אח ובן, מתבטל מול הציווי האלוהי. וזה, אחי היקר לוי, נפתלי הפנה את מבטו אל אחיו הגדול, שישב בראש השולחן, פניו קורנות, "זהו היסוד שעליו יש להקים בית נאמן בישראל. בית המושתת על ציות מוחלט לרצון השם, גם כשהדבר קשה, גם כשהטבע מושך לכיוון אחר..."

ההכרה הזו חלחלה בו בעוצמה, מזקקת את כל ההבנה שלו על עבודת השם. זה לא רק הרגש, זו לא רק האהבה. בבסיס הכל, עומד הציות. היכולת לכופף את הרצון הפרטי מפני הרצון האלוהי. והמבחן הראשון, היומיומי, הקטן והגדול ביותר, הוא אותה מלחמה של שניות ספורות עם צלצול השעון.

הדרשה הסתיימה במחייאות כפיים סוערות. דודים וקרובים ניגשו אליו, לחצו את ידו, החמיאו לו על הדברים היוצאים מן הלב. "איזה 'וורט', נפתלי, ממש 'למעשה'". הם לא ידעו עד כמה. הוא הרגיש אחרת. משהו בתוכו השתנה.

למחרת בבוקר, בשעה שש וחצי בדיוק, נשמעה אותה מנגינה מוכרת ומעצבנת מהשעון המעורר. כרגיל, ידו נשלחה אוטומטית לכבות אותו, והמוח כבר החל לטוות את הטיעונים המוכרים על עוד חמש דקות. אך הפעם, משהו היה שונה. המילה "ציות" עמדה בחלל החדר כמו נוכחות פיזית. הוא לא ניהל משא ומתן. הוא לא חיפש רגש. הוא שמע פקודה. "מלאו ידכם היום לה'". היד שלו, במקום למלא את תאוות השינה, צריכה למלא את רצון השם.

הוא התיישב במיטה. הרגליים עדיין היו כבדות, הראש מעורפל, אך הנפש הייתה צלולה וחדה. זו לא הייתה מלחמה. זו הייתה כניעה. כניעה מתוקה לרצון העליון. הוא קם.

בעודו נוטל ידיים, חלפה במוחו מחשבה מפתיעה. הוא הבין שתכונת הציות הזו לא נולדה אצלו באותו ערב. היא תמיד הייתה שם, טמונה במעמקי הנפש. היא זו שגרמה לו לרוץ לעזור לכל אחד שביקש, לציית לכל בקשה של חבר, של שכן, של אדם זר. הוא היה חייל מצטיין בשירותם של אחרים. הוא רק לא ידע שהוא צריך להיות חייל גם בשירות עצמו. הדרשה על שבט לוי לא יצרה בו תכונה חדשה. היא פשוט חשפה את הנשק שהיה תמיד בארסנל שלו, ולימדה אותו לכוון אותו אל האויב האמיתי.

הקרב לא נגמר. אך לראשונה בחייו, נפתלי ידע מי המפקד. וזה לא היה קולה הערב של הכרית.

שאמו נאלצה כמעט לשפוך עליו דלי מים. הוא הגיע לחיידר באיחור אופנתי, בדיוק כשהאוטובוס התניע, ורק בזכות עיכוב של הרגע האחרון של אחד המלמדים, זכה להצטרף. לא פעם ולא פעמיים איחר לדברים חשובים, תמיד עם אותה תחושת החמצה, ותמיד עם אותה הבטחה לעצמו שממחר זה ייגמר.

והימים חלפו, והמחר מעולם לא הגיע. בימי 'בין הזמנים', כשהמסגרת השיבתית התרופפה, היה נפתלי פוקד קבוע את המניינים המאוחרים, אלו של עשר, עשר וחצי, בבית הכנסת 'היכל יצחק'. הוא היה מגיע לשם בריצה, מתנשף, מניח תפילין במהירות הבזק, ומצטרף לתפילה בתחושת בושלה קלה.

כשהודיעו על חתונתו של לוי, אחיו הגדול והאהוב, ידע נפתלי מיד כי עליו מוטלת המשימה לשאת את הדרשה המרכזית באחת מסעודות השבע ברכות. הוא רצה למצוא 'וורט' מיוחד, כזה שיקלע גם לפרשת השבוע וגם לשמו של אחיו. ימים שלמים הפך בספרים, מחפש אחר הפנינה שתאיר את הערב.

לבסוף, בבית המדרש השקט של שעות אחר הצהריים, נחה ידו על כרך ישן ומהווה של הספר "לקח טוב". הוא דפדף בו, והנה, מצא את מבוקשו. עיניו ננעצו בפסוק שנאמר לשבט לוי לאחר חטא העגל: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֵלֹא יֵדְכֶם הַיּוֹם לֵה', כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבָאֲחִיו...". נפתלי הרגיש שמצא זהב. הקשר ל'לוי', אחיו, היה ברור. הוא המשיך לקרוא בהתלהבות, והגיע לפירוש שהביא ה'לקח טוב' בשם הספר 'זכרון מאיר', על תרגום יונתן לפסוק. התרגום פירש: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קְרִיבוּ קוֹרְבָנְכֶם עַל שְׁפִיכוֹת אֲדָמָה דִּי בִידִיכֶם" (ואמר משה, הקריבו קורבנכם על שפיכות הדמים שבידיכם).

ה'זכרון מאיר' שאל: מדוע נחשב להם מעשה זה כהקרבנות קורבן? ומה הייתה אותה הקרבה שבידיהם? והתשובה הייתה חדה: הקושי העצום! הקושי הנורא להשתמש בידיהם, ידיים של בני לוי הרחמנים, לשפיכות דמים. לשחוט את אחיהם, את קרוביהם, את שכניהם. הרגש הטבעי והנכון שלהם זעק 'לא!'. אך מצוות השם הייתה ברורה. והקורבן? הקורבן היה שבירת הרגש. כיפוף הטבע. לעשות את מה שצריך לעשות, גם אם זה קורע את הלב, גם אם זה לא מסתדר עם מה שרגילים אליו, גם אם הנפש מתנגדת בכל כוחה. להיות עבד נאמן לה', ולבצע את הפקודה בזמן הנכון, כפי שהורתה התורה, ללא סטייה ימינה או שמאלה.

נפתלי ישב בבית המדרש, הספר פתוח לפניו, וחש כאילו אור גדול הציף אותו. הוא הבין שזהו לא סתם 'וורט' יפה. זהו יסוד היסודות בבניין בית יהודי, ובבניין האישיות של כל יהודי.

והנה הוא עומד שם, באולם 'קמ"ח', קולו מהדהד בחלל. "אחי היקר לוי, זהו המסר של שבט לוי לכל דור ודור. לבנות בית שבו רצון השם הוא הקו המנחה הבלעדי. בית שבו יודעים להתגבר על רגשות אישיים, על נוחות, על טבע, למען קיום המצווה. בית שבו המצפן אינו 'מה אני מרגיש' או 'מה נוח לי', אלא 'מה השם רוצה ממני'".

ובדיוק כשהמילים הללו יצאו מפיו, כמו מכת ברק, הן חזרו אליו כהד פנימי. לפתע, המושג המופשט הזה, 'שבט לוי', התקלף מכל שכבותיו והפך למראה. מראה שבה ראה את עצמו. הוא הבין שהוא מדבר על ערך שהוא עצמו נאבק בו מדי יום, מדי בוקר.

המילה 'ציות' הדהדה בראשו בעוצמה שלא הכיר. הוא הבין שכל חייו, הוא מחפש את הרגש, את ההתעוררות, את הרצון לקום. הוא מנהל משא ומתן עם השעון המעורר, מנסה לשכנע את עצמו, מחכה למוזה שתנחת עליו ותסייע לו לצאת מהמיטה. אבל מה שעמד מול שבט לוי לא היה שאלה של רגש. זו הייתה שאלה של ציות. פקודה.

פתאום, כל המערכה היומיומית שלו נראתה לו באור חדש, מגוון כמעט. הוא הבין שהשאלה אינה "האם מתחשק לי לקום?" אלא "האם אני מצטיין?". הקריאה הראשונה של הבוקר, "מודה אני לפניך", אינה הצהרה גרידא. היא קבלת עול. היא התייצבות למסדר. חייל המקבל פקודה אינו שואל את עצמו אם הפקודה מתאימה למצב רוחו. הוא קם ומבצע. והנה הוא, נפתלי, עומד ודורש על ציות, בעוד הוא עצמו מנהל מרד זוטא מדי בוקר מול הפקודה הראשונה של היום.